

оцінювання досягнень у соціальному зростанні дітей з особливими освітніми потребами.

Література

1. Декларація Організації Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс] URL:<http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, Н.З. Софій, Ю.М. Найда та ін.; за заг. ред. Л.І. Даниленко]. К., 2007. 128 с.
3. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко, І.О. Білозерська та ін.; за заг. ред. А.А. Колупаєвої. К.: А.С.К., 2012. 308 с.

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ САМОСТІЙНОСТІ УЧНІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРНАТНОГО ЗАКЛАДУ

Н.С. Ісаєва, Н.А. Коношенко,
науковий керівник С.В. Коношенко
*Україна, Донецька область, м. Слов'янськ,
Донбаський державний педагогічний університет*

Постановка проблеми та її актуальність. Соціально-економічні зміни в українському суспільстві, загострили потребу у формуванні творчої особистості, здатної свідомо та самостійно визначати власний спосіб життя, нести відповідальність за результати дій і вчинків. Проблема формування самостійності як складової соціально зрілої особистості є однією з найбільш важливих у теорії і практиці соціальної педагогіки

Особливо гостро проблеми формування самостійності учнів постають перед діяльністю шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, оскільки в цих закладах вихованці проводять значну частину свого життя. Вихованці шкіл-інтернатів становлять специфічну категорію школярів, яким властиві проблеми як особистісного, так і міжособистісного характеру: відсутність навичок самостійної поведінки і позаситуативного спілкування з іншими людьми, невпевненість, комплекс неповноцінності, почуття соціальної відчуженості, недостатній прояв позитивних соціально-рольових орієнтирів, підвищена агресивність, нехтування собою як особистістю; проблеми адаптації до нового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи виховання у дітей самостійності, її сутність та умови становлення розкрито у працях Н.Бочкіної, М.Громцевої, О.Ігнатової, Б.Кобзаря, Л.Кувіко, І.Огороднікова, П.Підкасистого, Т.Піддубської, Н.Рентюк, О.Савченко, З.Шабаліної та інших дослідників. Виховні можливості позаурочної виховної діяльності у формуванні самостійності розкрито в дослідженнях О.Богданової, М.Болдирева, А.Глуценка, О.І.Ігнатової, О.Ковальова, Е.Костяшкіна, О.Кочетова, О.Кутьєва, Б.Кобзаря, О.Огороднікова, В.Петрової, Н.Рогожиної, В.Слюсаренка, Т.Сущенко та ін. На жаль, незважаючи на ретельне вивчення окремих сторін зазначеної проблеми, формування самостійності учнів початкових класів шкіл-інтернатів для дітей-сиріт у позаурочній виховній діяльності не було спеціальним об'єктом комплексних досліджень вітчизняних учених.

Мета статті - науково обґрунтувати особливості процесу формування самостійності молодших школярів у позаурочній діяльності загальноосвітньої школи-інтернату.

Викладення основного матеріалу. Проживання, виховання і навчання учнів в установах інтернатного типу має гарантувати можливості освіти і розвитку особистості кожному з них такими, як і в дітей, що виховуються в родині. Успішно досягти такого рівня можна при створенні сприятливих моральних і матеріальних умов проживання, організації навчально-виховного процесу з урахуванням морфофункціональних, психічних особливостей дітей, цілеспрямованій роботі зі зміцнення і корекції їхнього здоров'я.

Учні початкових класів школи-інтернату характеризуються підвищеною ситуативністю, що виявляється в найрізноманітніших галузях діяльності, свідомості й особистості дитини: у пізнавальній сфері – нездатність розв'язувати завдання, що вимагають внутрішніх операцій, без опори на практичні дії, розвиток мислення відбувається за класифікаційним типом, що безвихідним, перешкоджаючим становленню творчої сторони мислення; у поведінці – нерозвиненість довільності, підвищена імпульсивність, неможливість керувати своїми діями, погрози, обвинувачення, докори стосовно оточуючих. Все це зумовлює пригнічення внутрішньої активності дитини, гальмує розвиток її самостійності [1, с. 29].

Як показала практика, розвиток самостійності у вихованців школи-інтернату є надзвичайно гострою проблемою. Так, В.Демиденко, Ю.Грицай та інші автори книги „У нашій школі-інтернаті”, аналізуючи досвід роботи Миколаївської школи-інтернату №1, що була відкрита однією з перших 50 установ цього типу в Україні (1956 р.), відзначають: „У перший рік роботи колектив зіткнувся з неабиякими труднощами. Вони насамперед полягали в тому, що багато учнів не звикли до систематичної роботи як під час уроку, так і під час самопідготовки. Ось чому організації самостійної роботи учнів, вихованню самостійності, посидючості, старанності в школі-інтернаті приділяють велику увагу” [2, с. 39].

Розкриваючи теоретичні основи навчально-виховного процесу в школах-інтернатах, Б.Кобзар відзначав, що необхідно створити цілеспрямовану систему керівництва самопідготовкою, яка б забезпечила формування в учнів загальних умінь самостійно працювати, а для цього необхідно, на думку педагога, керуватися такими положеннями: визначити, яке місце займають фронтальні, групові й індивідуальні форми роботи; здійснювати взаємозв'язок вчителя і вихователя, диференційований підхід до вихованців; поетапно формувати розумові дії; навчити школярів планувати свою роботу, контролювати й оцінювати її, раціонально використовувати час; великого значення треба надавати мотивації, вихованню в дітей позитивного ставлення до результатів своєї діяльності [3, с. 111–112].

Ми вважаємо, що невідкладною є проблема вільного часу в школі-інтернаті. У режимі дня систематично треба виділяти час для ініціативної самостійної діяльності учнів за інтересами і бажаннями (читання, конструювання, малювання, літературна творчість тощо). Такі вільні заняття, на думку В.Чубенка, є протилежністю так званій заорганізованості, коли кожен крок дитини надмірно регламентується, і такі заняття надзвичайно сприяють вихованню самостійності [4, с. 73].

Також для розвитку самостійності вихованців у школі-інтернаті необхідно скоротити кількість учнів у класах до 15-20; скласти більш мобільний режим дня; враховувати вікові й індивідуально-особистісні особливості дитини; спиратися на позитивне в її особистості. Це також відмічає і Л. Байда [1, с. 27].

Зрозуміло, що умови школи-інтернату накладають певний відбиток на характер життєдіяльності вихованців, хоча, з іншого боку, відкривають значні можливості для формування самостійності. Але школи-інтернати ще мало турбуються про підготовку дітей до самостійного життя. Вимагають поліпшення зміст і організація позаурочної діяльності в цілому, яка часом зводиться переважно до проведення так званих режимних моментів. Однак ці недоліки можуть бути легко усунені, оскільки вони носять організаційно-методичний, а не методологічний характер.

У сучасних школах-інтернатах, на жаль, ще існує погляд на методи виховання як засіб подолання негативних тенденцій у розвитку особистості, перевиховання, а не формування позитивних властивостей і якостей. Це свідчення укоріненого ставлення до учня як об'єкта виховної дії, ігнорування його ролі як суб'єкта діяльності [1]. Ми вважаємо за потрібне звернути увагу на необхідність перегляду існуючого інструментарію формування самостійності вихованців шкіл-інтернатів, особливо з точки зору його застосування для реабілітації учнів початкових класів школи-інтернату, які тільки вчора переступили поріг цих закладів суспільного виховання. В основу навчально-виховного процесу, на противагу традиційній педагогіці суб'єкт-об'єктних відносин, має бути покладена особистісно зорієнтована модель, яка ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних взаєминах вихователя і вихованця, передбачає створення і забезпечення оптимальних умов для розвитку і реабілітації кожної дитини. Що стосується методів реалізації цього завдання, до найбільш ефективних з-поміж них відносимо: бесіди, спільні роздуми про засоби і прийоми виконання роботи та можливі її наслідки, залучення до участі в зборах, святах, рейдах, створення атмосфери радості, забезпечення взаємодопомоги і взаємовиручки тощо.

На наш погляд, система позаурочної виховної діяльності школи-інтернату повинна вирішувати такі пріоритетні завдання: створення умов для переходу вихованця з об'єкта діяльності вихователя в суб'єкт діяльності його самого, тобто ствердження суб'єкт-суб'єктних відносин у виховному процесі; активізацію самостійної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, процес формування самостійності в учнів початкових класів школи-інтернату має свої особливості, що зумовлені, по-перше, характерним рівнем адаптивних функцій у молодших школярів, відставанням у таких важливих напрямках прогресивного становлення особистості, як формування самосвідомості, активної довільної поведінки й уміння володіти собою, своїми потребами, емоціями, а також зовнішньою ситуацією. По-друге, у школі-інтернаті, на відміну від масової школи, здійснюється односторонній вплив на вихованців без належного впливу родини. Перспективою подальших розвідок у цьому напрямі може бути удосконалення системи позаурочної виховної діяльності школи-інтернату, яка вирішує такі завдання: створення умов для ствердження суб'єкт-суб'єктних відносин у виховному процесі; активізації самостійної діяльності вихованців інтернатних установ.

Література

1. Аналіз системи послуг в закладах інтернатного типу для дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, дітей-інвалідів в Україні / ред. кол. Н. Скрипка, Л. Байда, Є. Павлова. К., 2009. 240 с.
2. Демиденко В.К., Грицай Ю.А. В нашей школе-интернате. М.: Наука, 2008. 192 с.
3. Кобзар Б.С., Постовойтов Є.П. Специфіка позаурочної виховної роботи з учнями шкіл-інтернатів для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків. К.: Стилос, 1997. 312 с.
4. Чубенко В.Т. Вихователь групи подовженого дня і вчитель. – К.: Рад. школа, 1990. 103 с.